

Economie''

3de graad D-finaliteit
III-Eco''-d

BRUSSEL

D/2024/13.758/183

Versie januari 2024

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen en over structuuronderdelen heen. Leerplannen geven expliciet aan voor welke leerplandoelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een leraar naar de lessen van een collega laat leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed

onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan helpt daartoe. Het zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is [differentiëren](#) van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de onderliggende graad, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrenge biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft de samenhang binnen de graad en met de onderliggende graad, en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een '+' bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door 'K'.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen en/of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties, afhankelijk van de finaliteit. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan.

Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven, evenals de samenhang met de onderliggende graad.

'Duiding' bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een rubriek 'extra' bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben.

De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties.

2 Situering

2.1 Samenhang in de derde graad

2.1.1 Samenhang binnen de studierichting Bedrijfsondersteunende informaticawetenschappen

Het leerplan Economie'' is verwant met

- het leerplan Wiskunde B+S (III-WisS-d);
- het leerplan Financieel-economische vorming (III-FEV-dda).

2.1.2 Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit

Het leerplan Economie'' heeft een sterke inhoudelijke samenhang met

- het leerplan Economie in de studierichtingen Economie-Moderne talen, Economie-Wiskunde en Topsport-Economie (III-Eco-d);
- het leerplan Economie' in de studierichtingen Bedrijfswetenschappen en Topsport-Bedrijfswetenschappen (III-Eco'-d).

2.1.3 Samenhang over de finaliteiten heen

Het leerplan Economie'' is inhoudelijk verwant met volgende richtingspecifieke leerplannen van de D/A-finaliteit:

- Bedrijfsorganisatie (III-Bed-da);
- Commerciële organisatie (III-CoOr-da);
- Internationale handel en logistiek (III-IHL-da).

2.2 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is gebaseerd op specifieke minimumdoelen.

Het leerplan is gericht op 4 graaduren en is bestemd voor de studierichting Bedrijfsondersteunende informaticawetenschappen. Indien er voor de realisatie van de keuzedoelen wordt gekozen volstaan de 4 graaduren niet.

Het geheel van de algemene en specifieke vorming in elke studierichting vind je terug op de [PRO-pagina](#) met alle vakken en leerplannen die gelden per studierichting.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Economie'' en het vormingsconcept

In het leerplan Economie'' streven we naar een integratie van **economische** en **maatschappelijke vorming**.

Maatschappelijke vorming zet leerlingen aan om een meer **gastvrije** en **rechtvaardige** wereld te creëren. Zo laat het vak Economie hen reflecteren over de manier waarop ondernemingen en organisaties zich kunnen ontwikkelen met aandacht voor mens en planeet.

Economische vorming daagt leerlingen uit om aan de hand actuele en historische gebeurtenissen de werking van de economie te analyseren. Het bestuderen van basisconcepten en indicatoren geeft inzicht in zowel macro- als micro-economie. Zo reflecteren leerlingen over de gevolgen van vrije marktwerking en intensifiëring van internationale handel.

Vanuit de wegwijzer **duurzaamheid** leren leerlingen een kritische houding te ontwikkelen ten aanzien van bepaalde denkwijzen in de economische wetenschap. Een mensgerichte economie die zich ontwikkelt op een duurzame manier zal bijdragen tot een betere en leefbare wereld. Leerlingen reflecteren over de rol en verantwoordelijkheid van de consument, onderneming en overheid in deze.

Het perspectief op een **rechtvaardige** wereld zit eveneens verweven in economische vorming: hoe kan de overheid bijdragen tot een ondernemingsklimaat met aandacht voor gezonde concurrentie en groeikansen voor alle ondernemingen? Op welke manier vertalen ondernemingen en organisaties hun sociale verantwoordelijkheid ten opzichte van stakeholders in hun bedrijfsstrategie?

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Markten en prijzen

Onderzoek naar het tot stand komen van prijzen en welke factoren dat proces beïnvloeden verschaft inzicht in de marktwerking, wat in het leerplan Financieel-economische vorming aan bod komt. Een analyse van opbrengsten, winstmaximalisatie en het gedrag van producenten bij onvolkomen competitieve markt vormen wordt in dit leerplan beoogd.

Macro-economisch beleid en internationale economische relaties

Internationale handel is belangrijk en dat belang is de laatste jaren alleen maar toegenomen. Leerlingen analyseren de impact van het toenemende handelsverkeer en ontwikkelen inzicht in aspecten van internationaal betalingsverkeer.

De overheid speelt een belangrijke rol, zo stabiliseert ze de economie door het voeren van een gepast monetair en budgettair beleid. Leerlingen verwerven inzicht in de instrumenten die ze daartoe inzet en de effecten ervan op de economische activiteit.

Duurzame economische ontwikkeling

Een continue economische groei als uitgangspunt lijkt niet langer realistisch noch wenselijk, waar alternatieve economische modellen rekening mee houden. Innovatie ligt aan de basis van economische groei maar leidt ook tot disruptie. De impact hiervan valt moeilijk te voorspellen, maar het leidt geen twijfel dat dit gevolgen heeft voor de economie en de arbeidsmarkt.

Als welvaartsindicator roept economische groei eveneens vragen op, alternatieven worden dan ook naar voor geschoven om de (maatschappelijke) welvaart van een land te meten met oog voor het individuele welzijn van de ingezetenen.

De doelstellingen en werking van een onderneming

Het bepalen van een algehele bedrijfsstrategie is essentieel in functie van de continuïteit en groei van een onderneming. Missie, visie, normen en waarden staan daarbij centraal. Leerlingen hebben ook aandacht voor de sociale en ecologische verantwoordelijkheid die ondernemingen vertalen in hun bedrijfsvoering.

Een onderneming wil op lange termijn succesvol blijven en haar doelstellingen bereiken. Daartoe probeert ze sterke, winstgevende relaties met haar klanten uit te bouwen. De marketingstrategie is de weg

waarlangs deze relaties tot stand komen, van daaruit ontwerpt de onderneming de marketingmix om de vraag naar zijn producten te beïnvloeden. Dankzij het internet zetten ondernemingen online marketingtactieken in, waar leerlingen aandacht voor hebben.

Met het oog op het begrijpen van de werking van ondernemingen is het noodzakelijk dat leerlingen de basis meekrijgen van financiële beleidsvoering. Wat zijn de gevolgen van de keuze voor een ondernemingsvorm op fiscaal vlak? In het kader van beleidsvoering mogen logistieke doelstellingen niet ontbreken. Kennis van de logistieke deelgebieden in het kader van het integraal ketenbeheer of supply chain management is hier op zijn plaats.

3.3 Opbouw

- Algemene economie
 - Marktwerving
 - Het effect van overheidsbeleid op de economische activiteit
 - Internationale economie
 - Duurzame economische ontwikkeling
- Bedrijfswetenschappen
 - Strategische planning en marketingbeleid
 - Financieel beleid
 - Supply Chain Management
- Digitaal ondernemen
- Onderzoekscompetentie

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang in de derde graad

Samenhang binnen de studierichting Bedrijfsondersteunende informaticawetenschappen

- Leerplan Wiskunde B+S
 - kennis en vaardigheden m.b.t. afgeleiden zijn onderliggend aan het berekenen van marginale grootheden in de economie en prijselasticiteiten.
- Leerplan Financieel-economische vorming
 - inhoudelijke samenhang met het onderdeel 'Economisch bewust' waarin de basisprincipes van marktwerving en impact van de overheid op de samenleving via inkomsten en uitgaven aan bod komen.

Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit

Economie'' III-Eco''-d	Economie III-Eco-d	Economie' III-Eco'-d
Algemene economie • Marktwerving • Het effect van overheidsbeleid op de economische activiteit • Internationale economie • Duurzame economische ontwikkeling	Algemene economie • De economie als systeem • De werking van markten en allocatieve rol van de overheid • Inkomensongelijkheid en herverdeling • Internationale economie • Economische groei en conjunctuur	Algemene economie • De economie als systeem • De werking van markten en allocatieve rol van de overheid • Inkomensongelijkheid en herverdeling • Internationale economie • Economische groei en conjunctuur
Bedrijfswetenschappen • Strategische planning en marketingbeleid • Financieel beleid • Supply Chain Management • Digitaal ondernemen (keuze)	Bedrijfswetenschappen • De essentie van duurzaam ondernemen • Accounting • Financieel beleid	Bedrijfswetenschappen • De essentie van duurzaam ondernemen • Accounting • Financieel beleid • Human Resources Management • Supply Chain Management • Eigen ondernemingsconcept
Onderzoekscompetentie	Onderzoekscompetentie	Onderzoekscompetentie

Samenhang over de finaliteiten heen

- Met de leerplannen Bedrijfsorganisatie, Commerciële organisatie en Internationale handel en logistiek is er samenhang voor onderdelen van algemene economie en bedrijfswetenschappen:
 - marktwerving en de rol van de overheid;
 - internationale economische relaties;
 - welvaart en duurzame economische ontwikkeling;
 - bedrijfs- en marketingstrategie;
 - fiscaliteit.
- Met het leerplan Bedrijfsorganisatie reikt de samenhang verder wat betreft de financiële analyse van de jaarrekening.

3.5 Aandachtspunten

3.5.1 Pedagogisch-didactische aanpak

Het is belangrijk om het leerplan in zijn geheel te beschouwen: verschillende leerplandoelen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en moeten over de rubrieken worden bekeken en aangepakt. In dit leerplan zijn de onderdelen en leerplandoelen niet chronologisch geordend. Als leraar hou je bij het aanbrenge van leerinhouden wel rekening met de noodzakelijke voorkennis.

Bij het realiseren van dit leerplan is het aangewezen om bij economische thema's te werken met actuele informatie en cijfers. Voor bedrijfskundige thema's kan je vertrekken vanuit concrete voorbeelden die betekenisvol zijn voor leerlingen. Reële bedrijfssituaties vormen een context waarbij leerlingen zich betrokken voelen, wat het leerproces ten goede komt. Dat neemt niet weg dat ook gesimuleerde situaties in sommige gevallen zinvol kunnen zijn.

Als leraar blijf je best kritisch ten opzichte van theorieën en economische modellen die je hanteert. Gezien het dynamische karakter van de economische wetenschap is het essentieel om mee te zijn met actuele inzichten en hierover samen te reflecteren met de leerlingen.

In dit leerplan zijn keuzedoelen opgenomen. Indien je kiest voor de realisatie van deze keuzedoelen volstaan de vooropgestelde 4 graaduren niet.

3.5.2 Digitale vaardigheden

In het vak economie spelen digitale competenties een belangrijke rol, hierbij is het essentieel dat de leerlingen een kwalitatief leerproces doormaken en technologie zinvol en in functie van het leerproces wordt ingezet. Zo kan je voor de grafische analyse van markten en prijzen een digitaal rekenblad inzetten.

3.5.3 Onderzoekscompetentie

De onderzoekscompetentie kan worden gerealiseerd met inhouden van dit leerplan die gerelateerd zijn aan specifieke minimumdoelen. In de studierichting waarin dit leerplan moet worden gerealiseerd kan de onderzoekscompetentie ook aan bod komen via inhouden van andere leerplannen. Om dat duidelijk te maken wordt het leerplandoel over de onderzoekscompetentie voorafgegaan door een #. Dat geeft aan dat het leerplandoel hier aan bod kan komen, maar dat het ook kan worden gerealiseerd via andere leerplannen van het specifiek gedeelte van de studierichting. Je overlegt op schoolniveau welke keuzes worden gemaakt met betrekking tot de realisatie van de onderzoekscompetentie. Op de PRO-tegel [onderzoekscompetentie](#) kan je voor elke studierichting terugvinden via welke leerplannen onderzoeken kan worden gerealiseerd.

Bij LPD 11 geven we aan met welke inhouden van dit leerplan de onderzoekscompetentie kan worden gerealiseerd. Op de leerplanpagina vind je meer informatie over en een aantal mogelijke voorbeelden van hoe je via specifieke inhouden van dit leerplan met je leerlingen kan werken aan de onderzoekscompetentie.

3.6 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 Algemene economie

4.1.1 Marktwerving

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

SMD 16.02.01 De leerlingen analyseren prijsvorming bij volkomen concurrentie, monopolie, monopolistische concurrentie en oligopolie. (LPD 1)

LPD 1 De leerlingen analyseren de prijsvorming bij volkomen concurrentie, monopolie, oligopolie en monopolistische concurrentie.

Samenhang derde graad: afgeleiden (III-WisS-d LPD 18), marktmechanisme op de productmarkt (III-FEV-dda LPD 5)

Wenk: Je vertrekt best vanuit een aantal criteria die bepalen hoe er geconcentreerd wordt op de markt: aantal marktpartijen, doorzichtigheid van de markt, toetredingsmogelijkheden en mate van productdifferentiatie.

Wenk: In geval van monopolie is er slechts één aanbieder en verdwijnt het gegeven 'concurrentie' volledig. Je kan stil staan bij de bestaansredenen voor monopolies, wat veelal toetredingsbarrières zijn. Het bepalen van de afzet, prijs en winst van de monopolist door grafische analyse verschaft inzicht de prijsvorming en het welvaartsverlies.

Wenk: Door het beperkt aantal producenten in een oligopolie zal de prijsvorming anders zijn: één individuele producent kan wel degelijk een invloed uitoefenen op de andere spelers. Voor de analyse van deze marktvorm kan je de speltheorie inzetten.

Wenk: Monopolistische concurrentie is een veel voorkomende marktvorm waarbij productdifferentiatie een grote rol speelt, wat je best aan de hand van concrete voorbeelden (bv. technologiebedrijven) kan illustreren.

Wenk: Het is raadzaam om de onderlinge verschillen en gelijkenissen tussen de verschillende marktvormen te duiden. Denk aan de geknikte vraagcurve en prijsrigiditeiten in geval van oligopolisme of verschillen in vraagelasticiteit.

4.1.2 Het effect van overheidsbeleid op de economische activiteit

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

SMD 16.02.02 De leerlingen lichten het effect van monetair en budgettair beleid op de conjunctuur toe. (LPD 2)

LPD 2 De leerlingen lichten het effect van monetair en budgettair beleid op de conjunctuur toe.

Wenk: Je kan vertrekken van de gevolgen van inflatie en hoe deze wordt gemeten. Dat kan je in verband brengen met het hoofddoel van de ECB, met name

prijsstabiliteit waarbij ze streeft naar een inflatiepercentage van 2% in de eurozone.

Wenk: Om de economie te stabiliseren via de vraagzijde zet de overheid monetaire en budgettaire maatregelen in. Zo voert de Europese Centrale Bank een gepast monetair beleid om de prijsstabiliteit en het economisch beleid in de eurozone te ondersteunen. Bij dit leerplandoel focus je op een aantal instrumenten die ze daartoe kan inzetten om de geldmarktrente te sturen.

Wenk: Het effect van monetaire en budgettaire maatregelen op de economische activiteit kan je duiden aan de hand van actuele berichtgeving. Zo kunnen de leerlingen een gewijzigde beleidsrente in verband brengen met de rentetarieven van commerciële banken, die op hun beurt een effect hebben op het investeringsklimaat en bij uitbreiding de economische activiteit.

Wenk: Je kan wijzen op de samenhang tussen monetair en budgettair beleid. Zo kan de ECB niet onbeperkt haar beleidsrente verlagen en botsen fiscale maatregelen veelal op grote weerstand. Idealiter zullen beide aanvullend zijn.

4.1.3 Internationale economie

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

SMD 16.02.03 De leerlingen analyseren internationaal handels- en betalingsverkeer. (LPD 3, 4)

– Wisselmarkt en wisselkoers

LPD 3 De leerlingen analyseren gevolgen van internationaal handelsverkeer.

Wenk: Je kan wijzen op de gevolgen van het offshoren van arbeidsintensieve activiteiten omwille van de hoge loonkosten in geïndustrialiseerde landen. Dat heeft immers geleid tot economische winst in de groei landen. Dankzij de nieuwe informatie- en communicatietechnologie kunnen Westerse multinationals productieketens opsplitsen en globaal maken. Zo zijn protectionistische maatregelen die zich richten op goederen niet langer effectief.

Wenk: De negatieve effecten van het toenemende handelsverkeer mag je hier niet uit het oog verliezen. Je kan denken aan de gevolgen van de exponentiële toename van goederentransport voor het milieu en de druk op sociale en mensenrechten in minder ontwikkelde landen.

Wenk: Westerse ondernemingen verkiezen soms om hun productie terug te halen uit groei landen zoals China (reshoring) omwille van de stijgende loonkosten en duurdere transporten, wat je onder de aandacht kan brengen.

LPD 4 De leerlingen analyseren internationaal betalingsverkeer.

★ Wisselmarkt en wisselkoers

Wenk: Internationale bewegingen van goederen en kapitalen vergen een goed uitgebouwd internationaal monetair systeem. Je kan vertrekken van de betalingsbalans die inzicht biedt in de aard en omvang van verschillende transacties met het buitenland.

Wenk: Wat betreft de wisselmarkt kan je vertrekken van de grafische voorstelling van bv. de euro-dollar-markt ter verduidelijking van het systeem van vlottende wisselkoersen. De prijsvorming op de wisselmarkt kan je in verband brengen met de wet van vraag en aanbod op de productmarkt. Bij factoren die vraag en aanbod beïnvloeden (en bij uitbreiding de wisselkoers) kan je denken aan prijsontwikkelingen en de rentestand binnen en buiten de eurozone.

Wenk: Niet alle lidstaten van de EU voeren de euro in als munt, wat je in verband kan brengen met het systeem van stabiele wisselkoersen. Een diepgaande (grafische) analyse van dit systeem met aandacht voor de bemiddelende rol van de ECB wordt bij dit leerplandoel niet vooropgesteld.

4.1.4 Duurzame economische ontwikkeling

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

SMD 16.02.04 De leerlingen evalueren economische groei als indicator voor welvaart en welzijn. (LPD 5)

– Disruptieve factoren en innovatie

LPD 5 De leerlingen evalueren economische groei als indicator voor welvaart en welzijn.

★ Disruptieve factoren en innovatie

Wenk: Economische groei wordt veelal gezien als de procentuele evolutie van het reëel bbp per capita, maar heeft als welvaartsindicator zijn beperkingen. Alternatieven worden dan ook naar voor geschoven om de (maatschappelijke) welvaart van een land te meten met oog voor het individuele welzijn van de ingezetenen. Daarbij kan je denken aan monetaire maatstaven zoals de Measure of Economic Welfare of synthetische indicatoren zoals de Better Life Index en Human Development Index die naast inkomens ook andere elementen in kaart brengen. Je kan ook de aandacht vestigen op maatstaven die enkel het subjectief welzijn meten zoals het Bruto Nationaal Geluk.

Wenk: Innovatie ligt aan de basis van economische groei maar leidt ook tot disruptie. De impact hiervan valt moeilijk te voorspellen, maar het leidt geen twijfel dat dit uitdagingen biedt voor de economie. Zo kan je aan de hand van concrete voorbeelden illustreren hoe ondernemingen reageren op ontwrichtende technologieën waarbij hun strategische wendbaarheid een grote rol speelt.

Extra: Een continue economische groei als uitgangspunt lijkt niet langer realistisch noch wenselijk, waar systemen zoals de deel- en circulaire economie rekening mee houden. Zo kan je ook de visie van Kate Raworth op de economie in interactie met het ecosysteem onder de aandacht brengen. Dat zet leerlingen aan tot een kritische reflectie over alternatieve denkwijzen en de vraag of de economie al dan niet moet groeien.

4.2 Bedrijfswetenschappen

4.2.1 Strategische planning en marketingbeleid

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

SMD 16.06.03 De leerlingen illustreren het belang van een bedrijfsstrategie. (LPD 6)

SMD 16.06.04 De leerlingen illustreren hoe een onderneming haar marketingmix samenstelt op basis van haar marketingstrategie. (LPD 7)

LPD 6 De leerlingen illustreren het belang van een duurzame bedrijfsstrategie.

Wenk: Een bedrijfsstrategie is noodzakelijk om ondernemingsdoelstellingen te bereiken. Bij het ontwikkelen van een bedrijfsstrategie is het belangrijk dat ondernemingen ook aandacht hebben voor het aspect duurzaamheid.

Wenk: Ondernemingen hebben naast een economische ook een sociale en ecologische verantwoordelijkheid die ze vertalen in hun bedrijfsvoering, wat je kan linken aan de duurzame ontwikkelingsdoelen (People, Planet, Prosperity, Peace, Partnership). De uitdaging is om deze perspectieven in balans te brengen, aangezien ze vaak conflicterend zijn.

Wenk: Bij de realisatie van dit leerplandoel vertrek je best vanuit concrete casussen: op welke manier speelt een onderneming in op actuele uitdagingen met betrekking tot milieu en duurzaamheid? Evenmin mag haar economische verantwoordelijkheid uit het oog verloren worden: zo waarborgt een goede winstgevendheid werkzekerheid en verdere (internationale) groei.

LPD 7 De leerlingen illustreren hoe een onderneming haar (online) marketingmix samenstelt op basis van haar marketingstrategie.

Wenk: De marketingstrategie is de weg waarlangs sterke en winstgevende relaties met klanten tot stand komen, in dat verband kan je wijzen op de klant- en concurrentiegerichte marketingstrategie. In een online omgeving speelt de keuze voor een online verdienmodel zoals verkoop-, abonnement-, advertising-, freemium-, dropshipping- en affiliatemodel een rol.

Wenk: Wat betreft de marketingmix kan je de verschuiving van productgedreven (4P-model) naar klantgerichte (4C-model) marketinginstrumenten onder de aandacht brengen. Je kan wijzen op enkele verschillen tussen online en traditionele (offline) marketing en welke voordelen een online marketing aanpak oplevert.

Wenk: Je kan de aandacht vestigen op online marketingtactieken zoals SEO (zoekmachineoptimalisatie), SEA (zoekmachineadverteren), social media, online advertising, mobile marketing, content- en e-mailmarketing. Het creëren van een persona en het in kaart brengen van de klantreis is in een online omgeving essentieel.

Wenk: Het is belangrijk om deze marketingconcepten en -tactieken aan de hand van praktijkvoorbeelden tot leven te brengen. Zo kunnen de leerlingen voor een zelf gekozen onderneming haar online marketingaanpak onderzoeken, wat het leerproces ten goede komt.

4.2.2 Financieel beleid

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

SMD 16.06.01 De leerlingen vergelijken fiscale regels voor eenmanszaak en vennootschap op basis van grondslag, de progressiviteit van de belasting en voorafbetalingen. (LPD 8)

SMD 16.06.02 De leerlingen beoordelen de financiële gezondheid van een onderneming aan de hand van door hen berekende kerncijfers met betrekking tot de liquiditeit, solvabiliteit en rendabiliteit. (LPD 9)

LPD 8 De leerlingen vergelijken fiscale regels voor een eenmanszaak en vennootschap op basis van grondslag, de progressiviteit van de belasting en voorafbetalingen.

Wenk: In een eenmanszaak vallen inkomsten onder de personenbelasting, vennootschappen betalen vennootschapsbelasting op de winst die ze boeken.

Wenk: De personenbelasting is een progressieve inkomstenbelasting geheven op het totale netto-inkomen. Het Wetboek van de inkomstenbelastingen bepaalt elk jaar de fiscale grensbedragen. Zo kunnen de leerlingen de progressiviteit van de belasting aan de hand van een eenvoudige casus duiden.

Extra: Je kan het onderscheid duiden tussen de boekhoudkundige en fiscale winst. De vennootschapsbelasting wordt geheven op de niet-uitgekeerde winsten, verworpen uitgaven en de uitgekeerde dividenden aan de aandeelhouders.

LPD K1 De leerlingen lichten courante financieringsvormen op korte en lange termijn toe.

Duiding: Elke onderneming heeft financieringsbehoeften, te financieren met eigen of vreemd vermogen. Zo zal ze de looptijd van de financiering in overeenstemming brengen met de levensduur van de activa waarvoor het bestemd is.

Wenk: Bij courante financieringsmiddelen kan je denken aan een investeringskrediet, leasing of kaskrediet. Je kan ook wijzen op het aantrekken van (eigen) vermogen via crowdfunding of eigen netwerk.

Extra: Je kan leerlingen courante financieringsvormen in relatie tot een financieringsbehoefte laten afwegen.

LPD 9 De leerlingen beoordelen de financiële gezondheid van een onderneming aan de hand van door hen berekende kerncijfers met betrekking tot de liquiditeit, solvabiliteit en rendabiliteit.

Wenk: Om de financiële gezondheid van een onderneming goed te kunnen inschatten wordt veelal gebruik gemaakt van financiële ratio's. Daarbij vertrek je best van een reële context: de meeste Belgische vennootschappen waarvan de verantwoordelijkheid van de aandeelhouders of vennoten beperkt is tot hun inbreng moeten jaarlijks hun jaarrekening en/of hun geconsolideerde jaarrekening neerleggen. Via de website van de Nationale Bank van België zijn deze raadpleegbaar, beperk je best tot de enkelvoudige of statutaire jaarrekening.

Wenk: Er zijn heel wat stakeholders gebaat bij de financiële analyse van een onderneming waaronder leveranciers, banken, aandeelhouders, de overheid, klanten enz. wat je onder de aandacht kan brengen.

Wenk: Wat betreft de financiële analyse kan je denken aan:

- liquiditeit: current en quick ratio, netto bedrijfskapitaal;
- solvabiliteit: graad van financiële onafhankelijkheid, dekking vreemd vermogen door de cashflow;
- rendabiliteit: van het eigen en vreemd vermogen, EBIT(DA).

Wenk: Het bestandsformaat van de gepubliceerde jaarrekeningen op de website van de Nationale Bank van België laat toe om cijfers onmiddellijk te verwerken in een rekenblad. Dat vereenvoudigt onder meer een horizontale en verticale analyse en grafische weergave van de evolutie van financiële kengetallen.

4.2.3 Supply Chain Management

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

SMD 16.06.05 De leerlingen lichten het belang van supply chain management als onderdeel van het bedrijfsbeleid aan de hand van de logistieke keten toe. (LPD 10)

LPD 10 De leerlingen lichten het belang van supply chain management als onderdeel van het bedrijfsbeleid aan de hand van de logistieke keten toe.

Duiding: Logistiek moet ervoor zorgen dat de juiste goederen en diensten op de juiste plaats, het juiste tijdstip en in de gewenste staat worden verzonden en afgeleverd. Een succesvolle integratie van de goederen-, de informatie- en de geldstroom leidt tot optimale kansen op verbetering van het bedrijfsresultaat. Logistiek management beperkt zich tot het optimaliseren van eigen logistieke keten binnen een onderneming, supply chain management overstijgt dit niveau en betreft de gehele keten van grondstof tot eindconsument.

Wenk: De logistieke keten (inkoop, productie, distributie & transport, retourlogistiek en voorraadbeheer) kan je in verband brengen met de kernactiviteiten van een onderneming: het betreft telkens de logistieke activiteiten die noodzakelijk zijn om de inkoop, productie en verkoop mogelijk te maken.

Wenk: Je kan aandacht hebben voor de logistieke doelstellingen van een onderneming: verkorting van de doorlooptijd, verbeteren van leverbetrouwbaarheid en verhoging van de flexibiliteit teneinde de kosten te verlagen.

Wenk: Bij de realisatie van dit leerplandoel vertrek je best vanuit concrete casussen die herkenbaar zijn voor leerlingen. Je kan ook denken aan een bedrijfsbezoek of getuigenis van een supply chain (of logistiek) manager om de logistieke keten en het beheer ervan tot leven te brengen. Ook logistieke spellen kunnen interessant zijn om deze leerinhouden op een interactieve manier te geven.

4.3 Digitaal ondernemen

LPD K2 De leerlingen lichten aan de hand van concrete casussen wetgeving m.b.t. elektronische handel toe.

Wenk: Wanneer een onderneming aan de consument goederen of diensten verkoopt via het internet (e-commerce), dan worden consumenten extra beschermd door de

wet die de verkoop op afstand regelt. Je kan aandacht besteden aan specifieke regels m.b.t. informatieplicht, levering en risico-overdracht, herroepingstermijn en de btw-regels voor verkoop op afstand. Deze informatie kan je vinden op de website van de FOD Economie.

Wenk: De EU-regels en de algemene verordening gegevensbescherming (AVG), garanderen dat persoonsgegevens worden beschermd door degene die ze verzamelt, bv. door een onderneming of organisatie waarbij een klant iets koopt. Je kan wijzen op de verplichting van online verkopers om hun privacy policy duidelijk te vermelden op de website en de cookiewetgeving correct toe te passen.

LPD K3 De leerlingen ontwikkelen een ondernemingsconcept met oog voor digitale verkoop- en marketingtactieken.

Wenk: Bij de realisatie van dit doel kunnen kennis en vaardigheden vanuit informatica en bedrijfswetenschappen worden gecombineerd. Zo ontwerpen leerlingen een website en webshop in het vak informatica om hun onderneming en product(en) kenbaar te maken. Dat biedt kansen om kennis van wetgeving m.b.t. elektronische handel (LPD K2), financiering (LPD K1) en online marketingvormen (LPD 7) toe te passen.

Wenk: Het Business Model Canvas van Osterwalder en Peigner is een praktisch hulpmiddel om een nieuw ondernemingsconcept te ontwikkelen of analyseren. Daarbij houden de leerlingen rekening met de marketingomgeving en integreren aspecten van duurzaam ondernemen.

Wenk: Je kan dit doel in een gesimuleerde context of in het kader van een ondernemend project realiseren waarbij leerlingen een echt product in de markt zetten. In dat geval kan je ERP software inzetten voor het opvolgen van administratieve processen zoals verkoop en voorraadbeheer.

Wenk: Je kan leerlingen hun ondernemingsconcept op een creatieve manier laten voorstellen. Dat kan bv. aan de hand van een overtuigende (elevator) pitch of video. Daarbij mogen ze het persuasieve karakter van hun communicatie niet uit het oog verliezen. Je kan ook hier denken aan vakoverschrijdend werken en leerlingen in het Frans of Engels hun concept laten voorstellen.

Wenk: Bij het uitwerken van een ondernemingsconcept is het belangrijk om de financiële vooruitzichten zo goed mogelijk in kaart te brengen en een antwoord te geven op vragen zoals:

- hoeveel denken we te kunnen of moeten verkopen (hoeveelheid) en tegen welke prijs?
- hoeveel liquide middelen moeten we bij de opstart voorzien?
- hoeveel bedragen de variabele en vaste kosten?

4.4 Onderzoekscompetentie

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

SMD 01.01.01 De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met inhouden van minstens 1 wetenschapsdomein verbonden aan de studierichting. (LPD 11)

LPD 11 # De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met specifieke inhouden van dit leerplan.

Samenhang derde graad: I-II-III GFL 21, 22, 23, 27

Duiding: Specifieke inhouden of thema's van dit leerplan zoals

- marktwerking;
- economische groei en welvaart(sindicatoren);
- internationaal handelsverkeer;
- onderzoek naar de financiële gezondheid van een onderneming.

Wenk: Bij fasen in een onderzoekscyclus kan je denken aan: oriëntatie, probleem(stelling) of onderzoeksvraag, onderzoeksmethode, gegevensverzameling, analyse, conclusie, rapportering. Afhankelijk van de context kunnen een of meerdere fasen in de onderzoekscyclus zelfstandig of onder begeleiding gebeuren.

Wenk: Leerplandoelen uit de krachtlijn “betekenisvol leren en kiezen” van het Gemeenschappelijk funderend leerplan bereiden voor op een onderzoekscyclus. Leerlingen leren zo vanaf het eerste jaar om doelgericht informatie op te zoeken in diverse bronnen, de informatie doelgericht te beoordelen en te verwerken op een kritische en systematische manier. Ook leren ze om cyclisch te reflecteren over hun eigen leerproces en dat doelgericht bij te sturen. In het Gemeenschappelijk funderend leerplan vind je suggesties om met die leerplandoelen aan de slag te gaan en een leerlijn op te bouwen waardoor leerlingen in de derde graad in staat zijn om een onderzoekscyclus te doorlopen.

5 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de begrippen die in het leerplan worden gebruikt. Die verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Bedrijfsstrategie

De algehele bedrijfsstrategie van een onderneming vastgelegd in het strategisch plan legt eerst de missie en bedrijfsdoelstellingen vast en bepaalt vervolgens welke activiteiten nodig zijn om deze te bereiken. Haar waarden en normen spelen daarbij een belangrijke rol. Een meer gedetailleerde planning gebeurt in de verschillende functionele afdelingen en vertaalt zich in een marketingstrategie, HR-strategie, verkoopstrategie enz.

Circulaire economie

In de circulaire economie staat het maximale hergebruik van producten en de waardevolle grondstoffen die erin verwerkt zijn centraal om waardevernietiging te voorkomen en negatieve milieueffecten te minimaliseren. Dit in tegenstelling tot het lineaire systeem, waarin grondstoffen worden omgezet in producten die na verbruik worden vernietigd.

Disruptie

Disruptie is een plotse technologische vernieuwing die de bestaande economie sterk verstoort. Het fenomeen uit zich in technologische innovaties zoals digitalisering, automatisering, computerisering en robotisering. Disruptie wordt vaak in verband gebracht met begrippen zoals ‘disruptieve innovatie’ (een proces waarbij een product of dienst start via een eenvoudige toepassing aan de bodem van de markt en

dan zich geleidelijk aan ontwikkelt naar de top) en 'creatieve destructie' (een proces van continue innovatie, waarbij succesvolle toepassingen van nieuwe technieken de oude vernietigen).

Logistiek Management

Logistiek management is dat deel van supply chain management dat op een efficiënte en effectieve manier de voorwaartse stromen, de opslag en de retourstromen van goederen van een individueel bedrijf plant, uitvoert en controleert van de oorsprong tot aan de consument om zo de behoeften van de klanten te vervullen.

Persona

Een persona is een karakterisering van een bepaald type bezoeker of klant.

SEA

SEA of zoekmachineadverteren is een onderdeel van zoekmachinemarketing waarbij de adverteerder zichtbaarheid verkrijgt door te betalen voor zijn positie in de zoekresultaten.

SEO

SEO of zoekmachineoptimalisatie is een onderdeel van zoekmachinemarketing dat zich bezighoudt met het verhogen van de zichtbaarheid in de organische resultaten of onbetaalde gedeelte van de zoekmachine.

Supply Chain Management

Supply chain management of integraal ketenbeheer kan worden omschreven als de analyse en optimalisatie van alle waardetoevoegende activiteiten vanaf de grondstoffenwinning tot aan de verkoop aan de gebruiker, met inbegrip van recycling. Supply chain management moet ervoor zorgen dat de ketting zo efficiënt mogelijk wordt beheerd, om een zo hoog mogelijke klanttevredenheid te verkrijgen tegen een zo laag mogelijke kost.

Verdienmodel

Een verdienmodel beschrijft hoe een onderneming geld verdient en is afhankelijk van doelgroep, markt, partners en leveranciers. De keuze voor een verdienmodel is bepalend voor het uitwerken van het ondernemingsplan dat een bundeling vormt van het strategisch plan, financieel plan en marketingplan.

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

6.1 Infrastructuur

Een leslokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

6.2 Materiaal en gereedschappen waarover elke leerling moet beschikken

Om de leerplandoelen te realiseren beschikt elke leerling minimaal over onderstaand materiaal. De school bespreekt in de schoolraad wie (de school of de leerling) voor dat materiaal zorgt. De school houdt daarbij uitdrukkelijk rekening met gelijke kansen voor alle leerlingen.

- (mobile) devices met een internetaansluiting.

7 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en een toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	
Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evalueren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreeren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	

Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

8 Concordantie

8.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de specifieke minimumdoelen (SMD) realiseren.

Leerplandoel	Specifieke minimumdoelen
1	SMD 16.02.01
2	SMD 16.02.02
3	SMD 16.02.03
4	SMD 16.02.03
5	SMD 16.02.04
6	SMD 16.06.03
7	SMD 16.06.04
8	SMD 16.06.01
9	SMD 16.06.02
10	SMD 16.06.05

11	SMD 01.01.01
----	--------------

8.2 Specifieke minimumdoelen

- 01.01.01 De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met inhouden van minstens 1 wetenschapsdomein verbonden aan de studierichting.
- 16.02.01 De leerlingen analyseren prijsvorming bij volkomen concurrentie, monopolie, monopolistische concurrentie- en oligopolie.
- 16.02.02 De leerlingen lichten het effect van monetair en budgettair beleid op de conjunctuur toe.
- 16.02.03 De leerlingen analyseren internationaal handels- en betalingsverkeer.
- Onderliggende (kennis)elementen:
- Wisselmarkt en wisselkoers
- 16.02.04 De leerlingen evalueren economische groei als indicator voor welvaart en welzijn.
- Onderliggende (kennis)elementen:
- Disruptieve factoren en innovatie
- 16.06.01 De leerlingen vergelijken fiscale regels voor éénmanszaak en vennootschap op basis van grondslag, de progressiviteit van de belasting en voorafbetalingen.
- 16.06.02 De leerlingen beoordelen de financiële gezondheid van een onderneming aan de hand van door hen berekende kerncijfers met betrekking tot de liquiditeit, solvabiliteit en rendabiliteit.
- 16.06.03 De leerlingen illustreren het belang van een bedrijfsstrategie.
- 16.06.04 De leerlingen illustreren hoe een onderneming haar marketingmix samenstelt op basis van haar marketingstrategie.
- 16.06.05 De leerlingen lichten het belang van supply chain management als onderdeel van het bedrijfsbeleid aan de hand van de logistieke keten toe.

Inhoud

1	Inleiding.....	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	5
1.5	Opbouw van leerplannen.....	6
2	Situering	7
2.1	Samenhang in de derde graad	7
2.1.1	Samenhang binnen de studierichting Bedrijfsondersteunende informaticawetenschappen	7
2.1.2	Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit	7
2.1.3	Samenhang over de finaliteiten heen.....	7
2.2	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	7
3.1	Economie'' en het vormingsconcept	7
3.2	Krachtlijnen	8
3.3	Opbouw.....	9
3.4	Leerlijnen.....	9
3.4.1	Samenhang in de derde graad	9
3.5	Aandachtspunten	10
3.5.1	Pedagogisch-didactische aanpak	10
3.5.2	Digitale vaardigheden	11
3.5.3	Onderzoekscompetentie.....	11
3.6	Leerplanpagina.....	11
4	Leerplandoelen	12
4.1	Algemene economie	12
4.1.1	Marktwerking.....	12
4.1.2	Het effect van overheidsbeleid op de economische activiteit.....	12
4.1.3	Internationale economie.....	13
4.1.4	Duurzame economische ontwikkeling	14
4.2	Bedrijfswetenschappen.....	15
4.2.1	Strategische planning en marketingbeleid	15
4.2.2	Financieel beleid	16
4.2.3	Supply Chain Management	17

4.3	Digitaal ondernemen	17
4.4	Onderzoekscompetentie.....	18
5	Lexicon	19
6	Basisuitrusting	20
6.1	Infrastructuur	20
6.2	Materiaal en gereedschappen waarover elke leerling moet beschikken	21
7	Glossarium.....	21
8	Concordantie	22
8.1	Concordantietabel.....	22
8.2	Specifieke minimumdoelen.....	23

